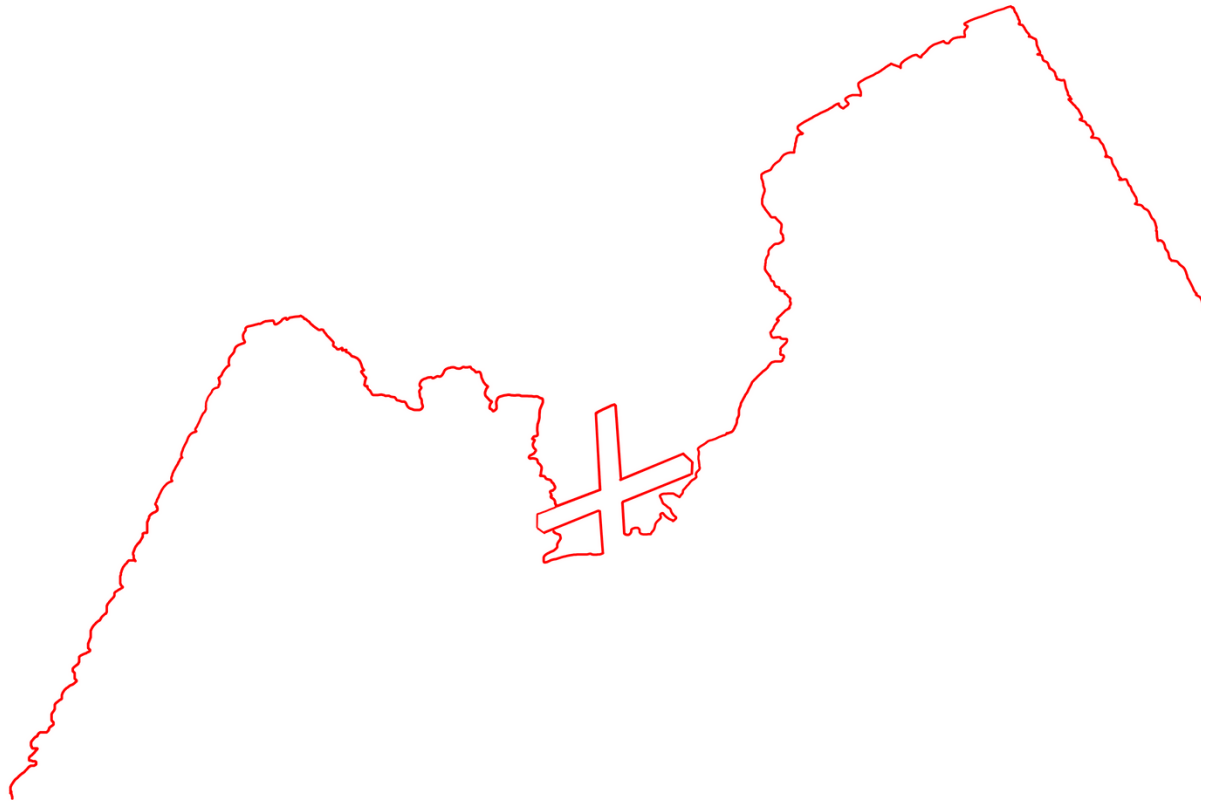

via castrum

Cseh Fruzsina Laura
Szabó-Temple Marcell

Konzulensek:
Sági Gergely DLA
Daragó László DLA

Művészeti és Tudományos Diákköri Konferencia
2024

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építésztechnológiai Kar
Exploratív Építészeti Tanszék
Intramuros - Zádorvár

”Ad perpetuam rei memoriam / A dolgok örök emlékezetéül.”

absztrakt

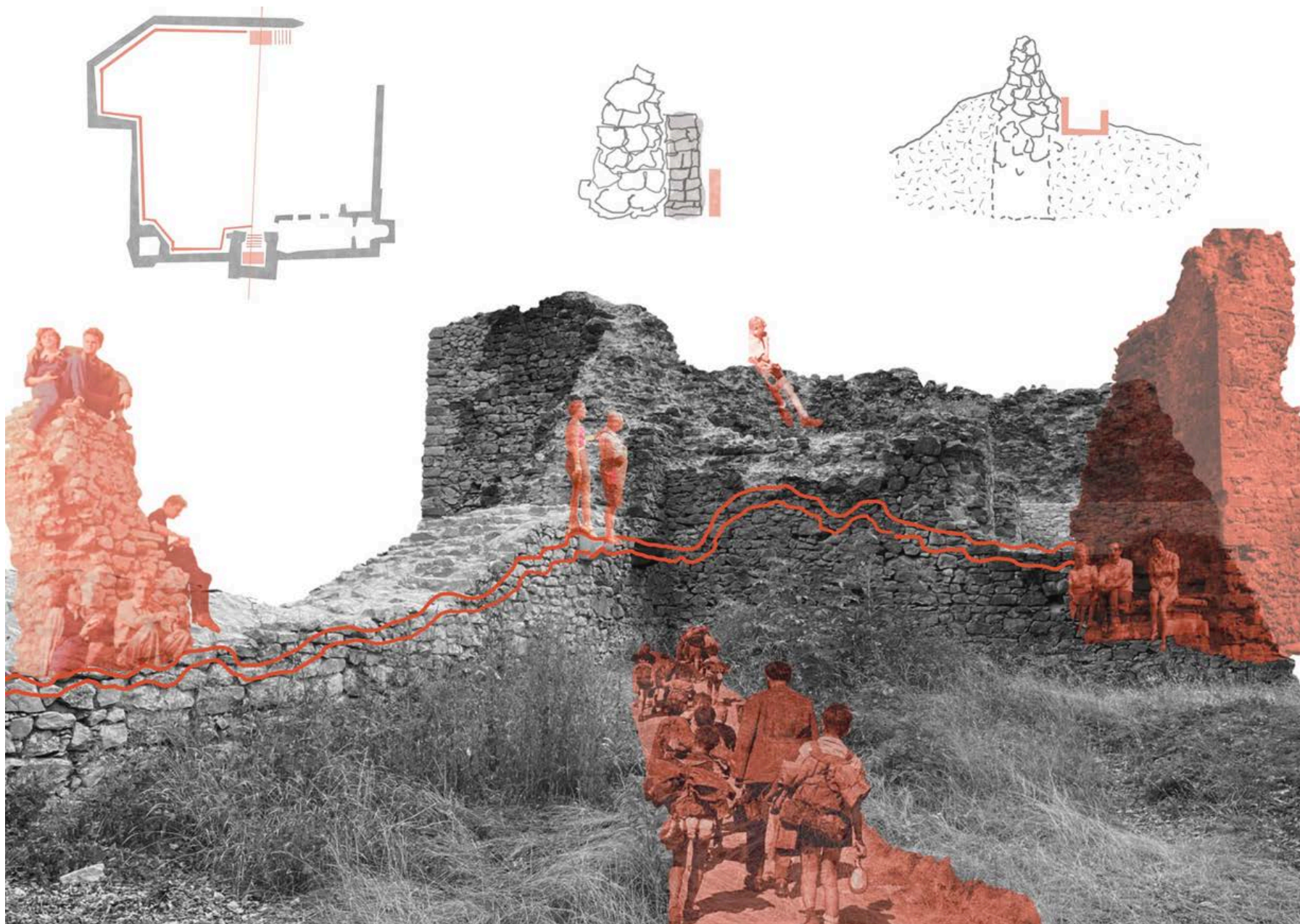
Zádorvár a Balaton-felvidéken, egy Barnag és Pécsely közötti impozáns magaslaton fekszik. Az első írott forrás, amely említi a várat, a 14. században keletkezett, azonban a vár körüli régészeti kutatások a neolit korból származó tárgyi emlékeket is tártak fel, ami arra utal, hogy a környék már az őskorban is lakott volt. A kővárat hivatalosan sohasem használták rendeltetésének megfelelően, hadi tevékenységre utaló jel nem található, de gyakran cserélt gazdát, vagy törvénytelen lakókat. Jelentős hozzáépítések és rombolások híján csak az idő pusztította, az évszázadok lerakódása takarta be. Napjainkban a kirándulók kedvelt helyszíne, a várudvaron tűzrakóhely és egy fedett esőbeálló menedék is található. A tézisünk az, hogy a jelenlegi használók viselkedése és a vár között nincs egyértelmű kapcsolat.

A vár revitalizációja nem megoldható csupán azzal, hogy visszaállítjuk az épület régi "várszerű" magatartását, hisz ez valójában talán soha nem is létezett. Célunk, hogy a látogatókat ne csak a természet szeretete vezesse ide, hanem a rom mint látnivaló érték legyen a leghangsúlyosabb. A tervezett beavatkozásunk két részből áll. Az egyik a múlt megismerésére irányuló folyamat erősítése, amely lelassulást, megfigyelést és tapasztalást jelent egy kijelölt út nyomán. Szeretnénk, ha a vár állhatna a főszerepben, és a falai valódi keretet adnának az ott zajló tevékenységeknek. A másik rész pedig a kirándulók viselkedésére fókuszál. Célkitűzésünk, hogy a várat a látogatók megtanulják használni és minden ami itt történik a romokat hozza helyzetbe, azt szolgálja ki bizonyos értelemben. Az építészeti gesztus egy másodlagos beavatkozást, egy melléhelyezést képvisel, és azokra a területekre irányítja a mai, látogatói "cselekvéseket", ahol régebben a vár is "cselekedett". A várrom maga lenne az utazás és annak a célja is.

abstract

Zádorvár is situated on the Balaton highlands, on an imposing plateau between Barnag and Pécsely. The first written source mentioning the castle dates back to the 14th century, but archaeological excavations around the castle have uncovered artefacts from the Neolithic period, suggesting that the area was inhabited in prehistoric times. The stone castle was never formally used for its intended purpose, there is no evidence of military activity, but it often changed hands or had illegitimate occupants. In the absence of significant additions or destruction, it has been ravaged by time and covered by the deposits of centuries. Nowadays it is a popular spot for hikers, with a fire pit and a covered rain shelter in the courtyard. Our thesis is that there is no clear link between the behaviour of current users and the castle.

The revitalisation of the castle cannot be solved by simply restoring the old 'castle-like' behaviour of the building, which may never have existed in the first place. Our aim is not just to attract visitors for the love of nature, but to make the ruin the main attraction. Our planned intervention consists of two parts. The first is to reinforce the process of learning about the past by slowing down, observing and experiencing while walking along a designated route. We would like the castle to take centre stage, its walls providing a real setting for the activities that take place there. The other part focuses on the behaviour of the hikers. Our objective is that visitors learn to use the castle and that everything that happens here puts the ruins in a position, serves them in a certain sense. The architectural gesture represents a secondary intervention, a juxtaposition, and directs the visitor's "actions" today to the areas where the castle used to "act". The castle ruin would be both the journey itself and its destination.

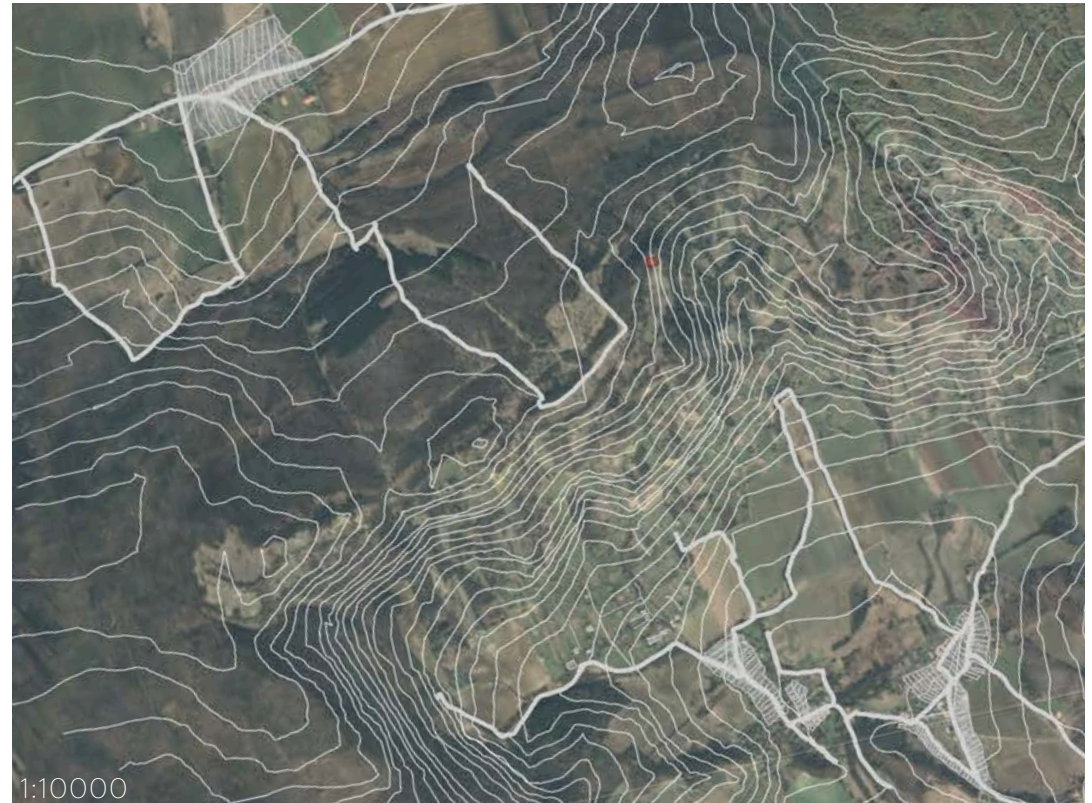
tartalom

hely	6
vár	8
látogatók	10
út	13
stáció	16
pihenő	19
kilátó	21
terv	22
építés	26
konklúzió	27
irodalom	28

hely

A Balaton-felvidéken, a Tihanyi-félszigettől nem messze, észak-nyugati irányban áll Zádor vára, mely Barnag és Pécsely között magasodó Derék-hegyen (Zádor-hegy) épült. A környék már az őskorban is lakott volt, ezt bizonyítják a vár területén talált, neolitikumból származó pattintott kőszerszámok is. A vár története azonban csak a 14. században kezdődik, amikor 1374-ben Himfy Benedek kővár építésébe kezd a rom mai területén. Az építkezés megrekedt, mivel a birtok a veszprémi káptalan tulajdonában állt, és pereskedésbe kezdett. Vezsenyi László 1384-ben kap engedélyt Anjou Mária királynőtől, erődített rezidencia építésére barnagi birtokain, ekkor nyerte el a vár a ma is látható formáját. Azonban a Vezsenyi család szintén nem a saját földjén emeltette a várat, tehát birtokháborítást követett el a veszprémi káptalannal szemben. Ezt több év pereskedés követte, mely eredményeként a család elhagyni kényszerült a várat.

hely

Innentől Zádorvár sorsára hagyva, hivatalosan lakatlanul állt, bár falai között feltételezhetően a következő évszázadokban sem szűnt meg az élet. Mivel sosem állt az aktuális lakók tulajdonában, a vár állapota folyamatosan romlott, így kapta a később Pustavár nevet is. Az épület nem volt része a végvárrendszernek, hadi tevékenység nem zajlott területén, így erőd szerepét nem tölthette be, és hanyattatott sorsa lévén lakó funkcióját sem látta igazán el. A 17. században III. Ferdinánd Zichy Istvánnak adományozta a várat, mely a második világháborúig a család birtokát képezte, de hasznosítás hiányában nem történt fejlesztés, vagy állagmegóvás. A várat az ötvenes években műemléknek nyilvánították, majd Pécsely Község Önkormányzatának tulajdonították, ma pedig a Történelmi Emlékekért Alapítvány használatában áll, állagmegóvás, régészeti kutatás és turisztikai fejlesztés céljából.

vár

A közel négyzet alaprajzú várudvar déli oldala ad helyet a néhai palotaszárnynak, ahol lakó funkciók kaptak helyet, és a déli falszakasz közepén állt a kaputorony. A keleti homlokzaton egy apszisos záródású várkapolna található. A délnyugati oldalon egy saroktorony maradványa áll. Az egykori lakó rész őrzi leginkább a várrom karakterét, ugyanis a várudvar többi falát jócskán errodálta már az idő, és a domborzat évszázadok alatt ráakódott rétegei borítják.

vár

Ma a romokat az ásatásokon dolgozó régészeken kívül leginkább kirándulók látogatják és használják. A várduvar ennek megfelelően formálódott, helyet kapott pár pad, egy tűzrakóhely, egy fedett esőbeálló, fa játékok, és a vár történetét bemutató információs táblák. A régi kaputorony helyén egy ideiglenes fa kilátó áll, mely tetejéről gyönyörű panoráma tárul a látogatók szeme elé a Tihanyi-félsziget irányába.

A vár turisztikai programok helyszínéül is szolgál. Minden évben ősz elején kerül megrendezésre a középkori forgatag, amely egy egésznapos családbarát programsorozat a környékeliek és a turisták számára. Ilyenkor jelentősen növekszik a vár látogatói forgalma, és a felhasználói igények kibővülnek.

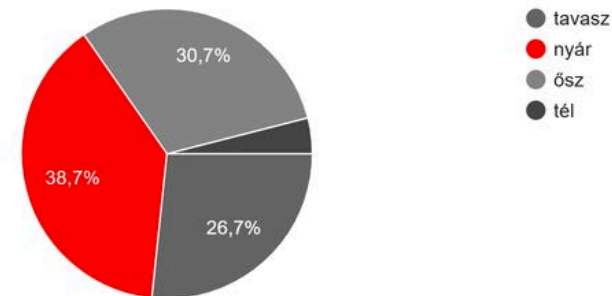

látogatók

Az ide látogatók szokásait, viselkedését vizsgáltuk, hogy közelebb kerüljünk a helyes problémafelvetéshez és -megoldáshoz egyaránt. Az igények felmérésére készítettünk egy kérdőívet, melyet több, mint 70 személy töltött ki. A felmérésnek számunkra tanulságos részleteit foglaljuk össze az alábbiakban.

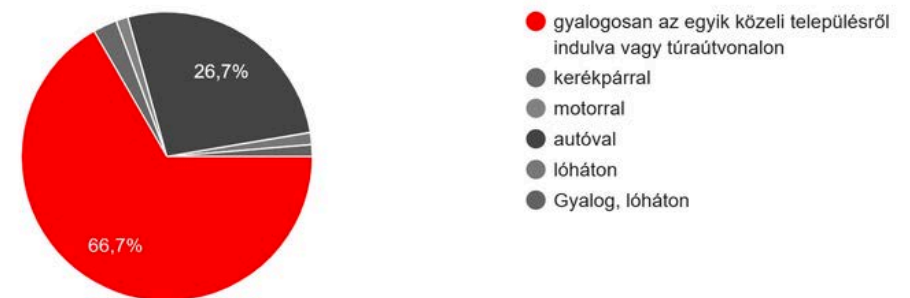
Melyik évszakban látogatja legtöbbször a várat?

75 válasz

Milyen közlekedési eszközzel közelíti meg leggyakrabban a várromot?

75 válasz

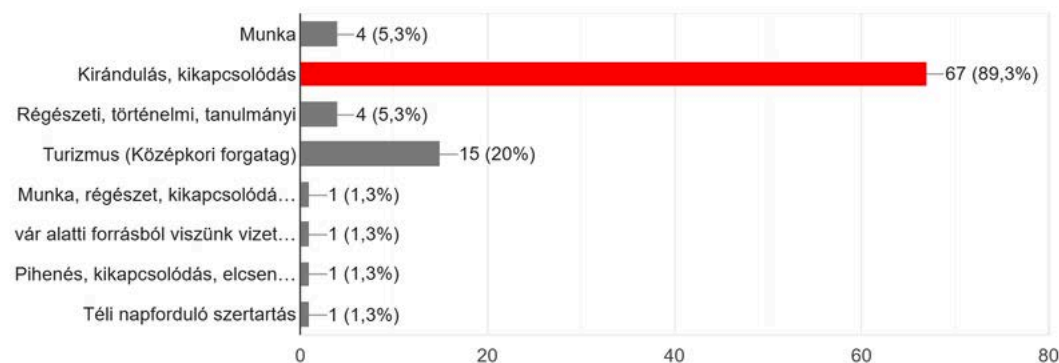

látogatók

A válaszadók között egyenlő arányban oszlanak meg pécselyi vagy barnagi lakosok, az olyan túrázók akik nem helyiek, de gyakran látogatják a várat, illetve a környékbeli távolabbi településeken élők. A kérdőívből kiderül, hogy a látogatók leginkább nyáron és ősszel szoktak erre kirándulni, és a legtöbben Barnag felől, gyalogosan közelítik meg a várat. A kirándulók leggyakrabban a családjaikkal és barátaikkal látogatnak a vár környékére, és legfőképpen pihenés, illetve kikapcsolódás céljából. Átlagosan másfél órát időznek itt, de van aki csak egy rövid pihenésnyi időt, és van aki akár egy egész napot is a várudvaron tölt. A megkérdezettek több mint 70%-a pihenéssel, napozással, illetve a vár körbesétálásával tölti az idejét. Meglepő módon csupán egyharmaduk ül le itt étkezni, és a tűzrakó helyet is csak kevés százalék használja. A válaszadók nagy része elégedett a várban található információk mennyiségével és formájával, néhányan bővebb tájékoztatásra vágnak. A kérdésünkre, hogy mivel lehet kellemesebbé tenni az ott tartózkodást, a legtöbb válasz a padok, ülőalkalmatosságok elhelyezése, valamint a kilátó kiépítése volt.

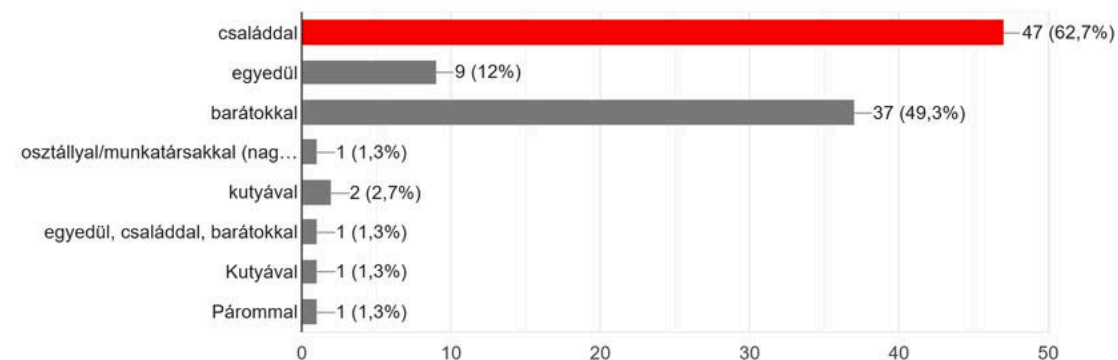
Milyen céllal látogatja a várat?

75 válasz

Milyen formában szokta meglátogatni a várat?

75 válasz

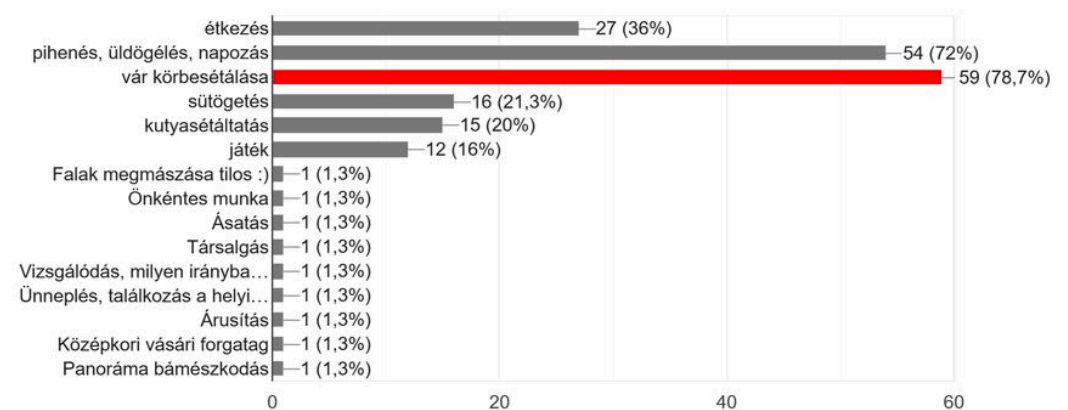

látogatók

A kérdőívre érkezett válaszokból kiderül, hogy milyen sok különböző használói réteg él egymás mellett a várban. Sokan, sokféle látogatói magatartást gyakorolnak a rom körül. A válaszok és személyes tapasztalataink alapján vontuk le azt a következtetést, és fogalmaztuk meg a problémafelvetést, hogy a kirándulók attitűdje nem minden esetben áll szoros kapcsolatban a rommal. Ezen szeretnénk változtatni a következő építészeti eszköztárral.

Milyen tevékenységeket végez ha meglátogatja a várat?

75 válasz

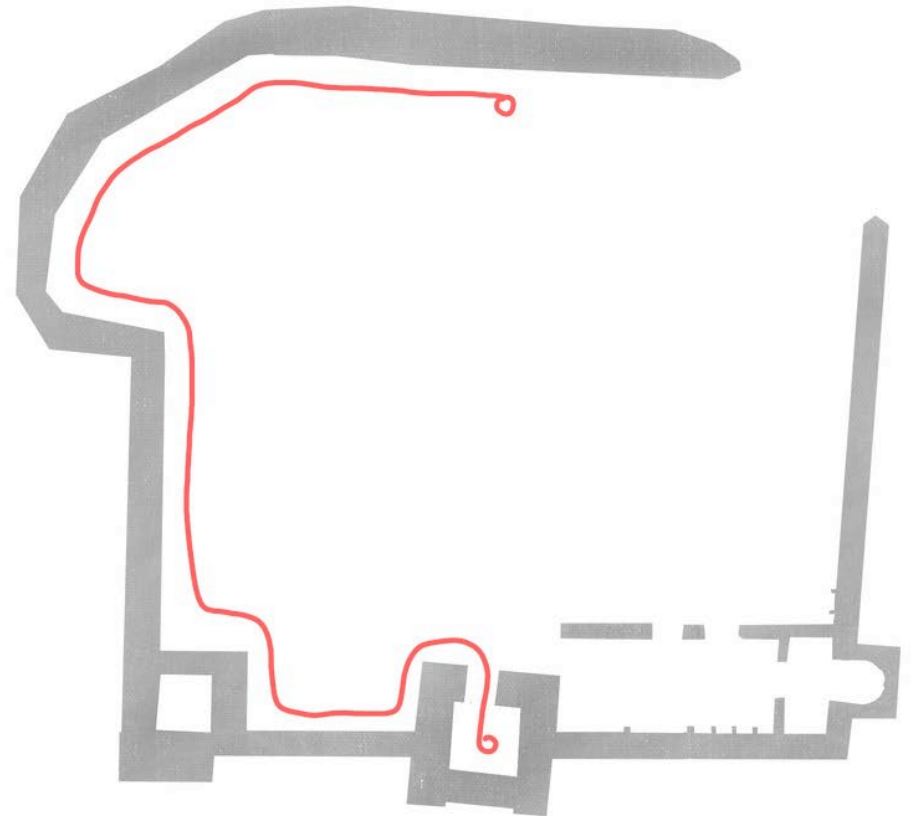

út

Olyan építészeti beavatkozásban gondolkodtunk, ami nem vonja el a várról a figyelmet, sőt, inkább helyzetbe hozza azt. Célunk, hogy a látogatók, ne csak a szép kilátás, és a kellemes túra miatt érkezzenek ide, hanem cselekvéseik kapcsolódjanak a romhoz.

A kirándulók körében készített felmérésünk azt mutatta, hogy a látogatóknak van igénye arra, hogy a várudvart ne csak a történelemtől és emlékezettől elszakított módon használják baráti összejövetelekre a hétvégén szalonnasütés céljából ideérkező családok. Szeretnénk megmutatni az embereknek, hogy hogyan viselkedjenek a várban és környékén, felhívni a figyelmet arra, ami karnyújtásnyira van tőlük, a múlt és elhagyatottság porába beburkolózva.

Nem hitetjük el, hogy a vár története hősiek történeteivel átszőtt legendák sokaságából áll, viszont reflektálunk arra, hogy valaha élet zajlott a falak között. Valamilyen szándéktól vezérelve felépítették, és használták a várat, valamilyen hit szerint hittek az itt élők, még a jogtalanul és ideiglenesen is itt tartózkodó lakói is. Valamikor élet járta át a várudvart, és ennek az életnek az emlékét idézzük fel.

út

Azért, hogy a régi, évszázadokkal ezelőtti használat és a jelenlegi hétköznapi látogatói magatartás között kapcsolatot teremtsünk, egy útvonalat hoztunk létre. Egy olyan utat, melyet bejárva a látogató átérzi a hely egykori szellemét, átéli a történelmi eseményeket, és közvetlen közelségbe kerül a várral.

Az út analógia két szegmensre bontható. Az első eleme az út fizikai megjelenése, maga az objektum amelyen lépkedünk, ami vezet minket, valahonnan valahova tart. A másik része pedig az a magatartás ami az út bejárása során mutatkozik meg. Sétálva lelassul a látogató, megfigyel, elmélyül, kapcsolatba kerül a várfallal, a múlttal, a természettel, és a kilátással.

út

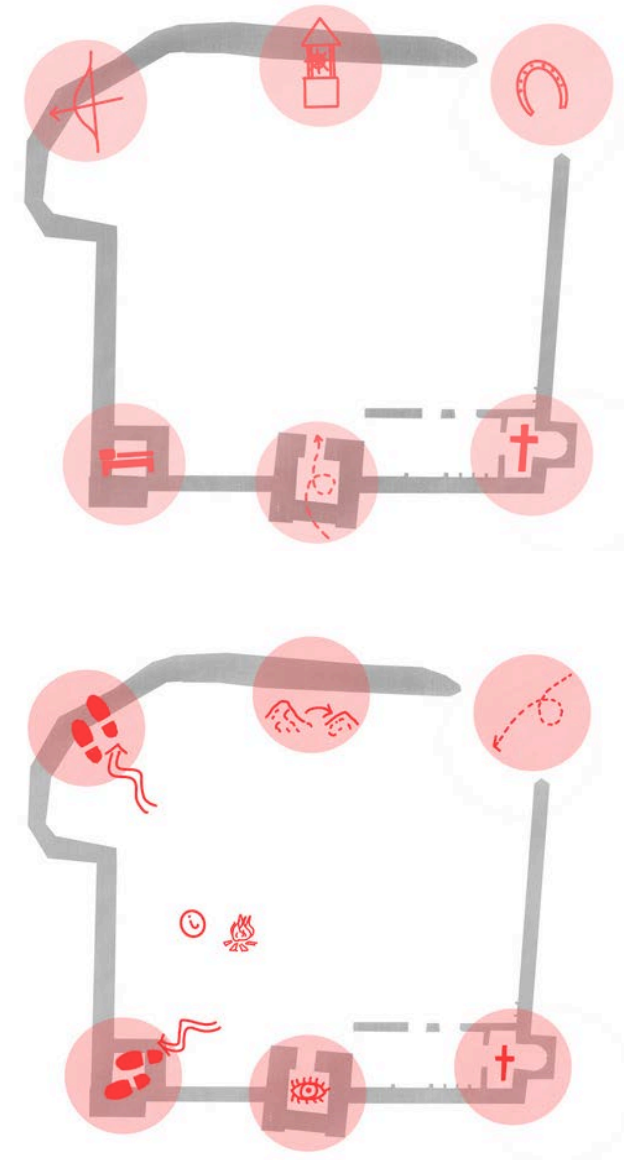
stáció

A várak kontúrja általában bástyákból, és az azokat összekötő egyenes vonalú falakból állnak. A várfal maga az útvonal, hiszen a gyilokjárón körbejárható, és a bástyák a megállók, ahol érdemes szétnézni, illetve hadászati szerepe is volt. Vagyis a két elem más viselkedést, mozgásformát hordoz magában.

Feltérképeztük, milyen megállók adódnak Zádorvár alaprajzából a régi, vagy jelenlegi használatból eredően. Hat ilyen érdekes pontot találtunk, melyek feltételezéseink alapján igazak a múltbéli tevékenységekre mint lakó, védekező és közlekedő funkció, valamint vízvételi pont, az állattartás és a hit színterei. Ugyanezen pontok a jelenlegi használatban is kiemelkednek. Megérkezés, kilátás, domborzaton átívelő ösvény, építőanyag kupacok és ismét a hit és emlékezet pontjai.

Ennek a hat érdekes állomásnak az analógiájából inspirálódva hoztuk létre a koncepciónkát, átrendezve ezeket a “bástyapontokat”.

A vezetett séta nem bír önmagában magatartás formáló és informáló erővel, így az útvonalon megállókat alakítottunk ki. Stációk indítják, szegélyezik, és zárják az útvonalat, felhívják a látogatók figyelmét, hogy az ösvényen történet zajlik, amit érdemes megnézni, végigmenni rajta. A megállók információs pontok is egyben, és úgy helyeztük el őket, hogy a jelenből indulva a múlton keresztül ismét visszatérjünk a jelenbe.

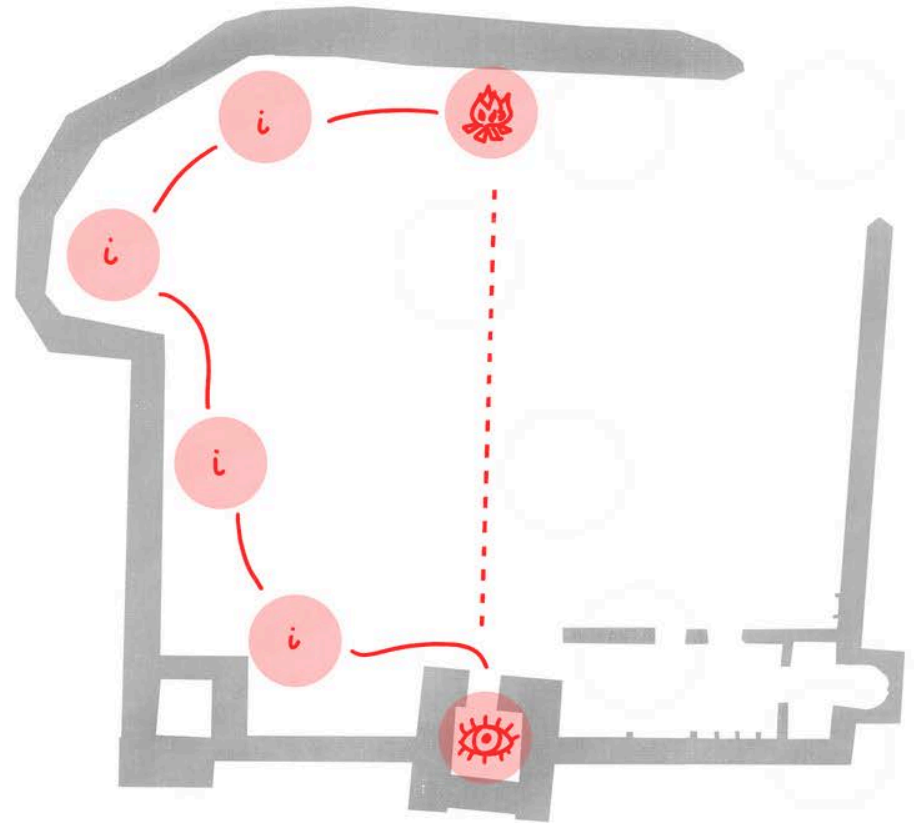
stáció

Az első stáció a jelenlegi használói közegnek a kiszolgálására épült pihenő. Ez az állomás kifejezetten a várudvar hétköznapi használatra fókuszál, azt sűríti egy pontba.

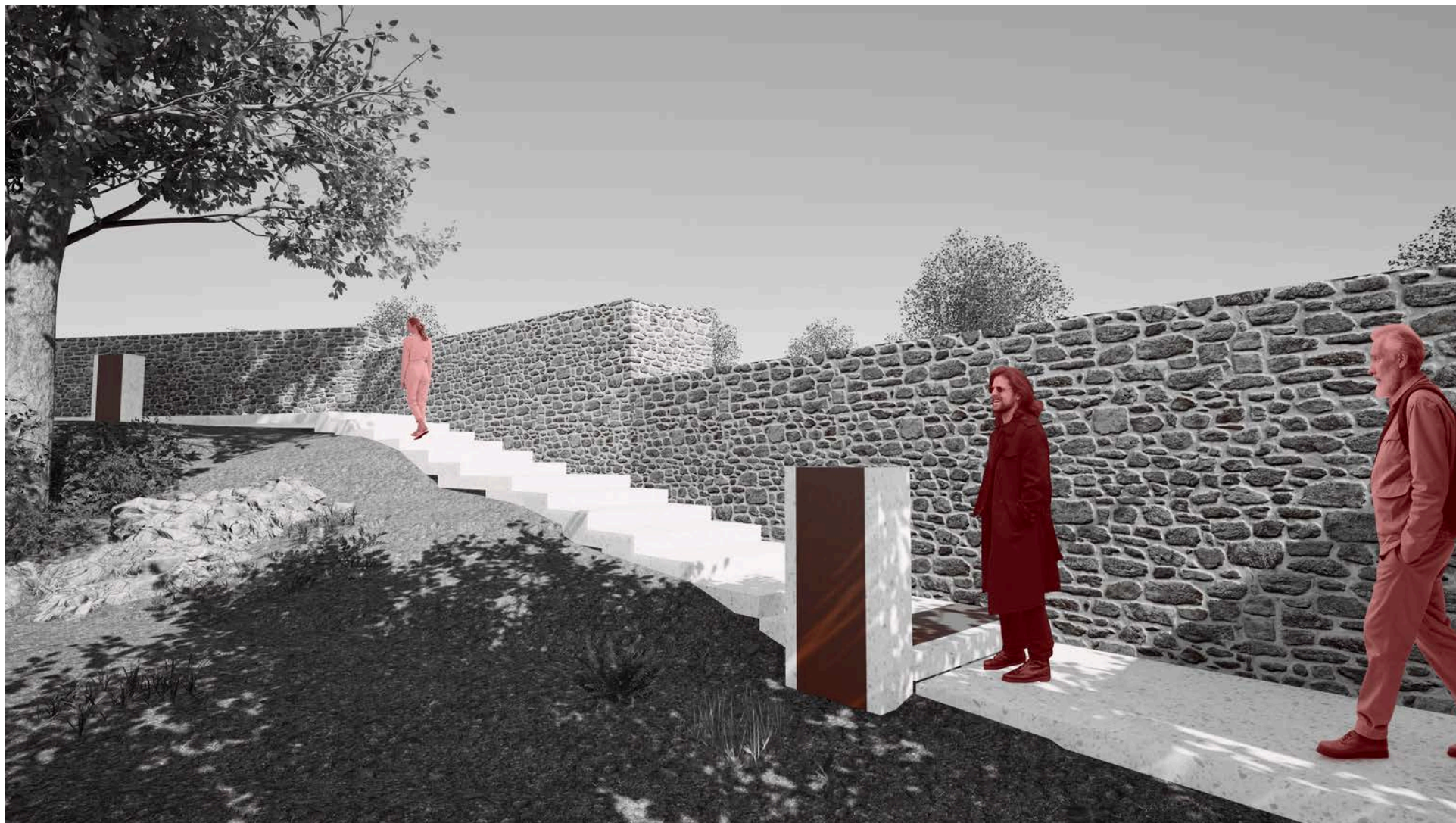
A séta közben négy megálló mesél a vár és a terület történelméről, az őskortól kezdve, a vár építésén és birtokharcokon keresztül, a lepusztulásáig vezető eseményekig.

A hatodik stáció a jelenbe való visszatérés, a rom helyzete napjainkban, a feltárások eredményei, az állagmegóvás tervei.

Az út egy objektummal kezdődött, és egy objektummal ér véget, ugyanis az egykori kaputoronyban elhelyezkedő kilátóba érkezünk meg. Itt találkozik a múlt a jelennel, és a jövővel, hiszen egy gyönyörű panoráma tárul a szemünk elé, ami őrzi az évszázadok eseményeit, a ma pillanatát, és magában rejti a jövőt is.

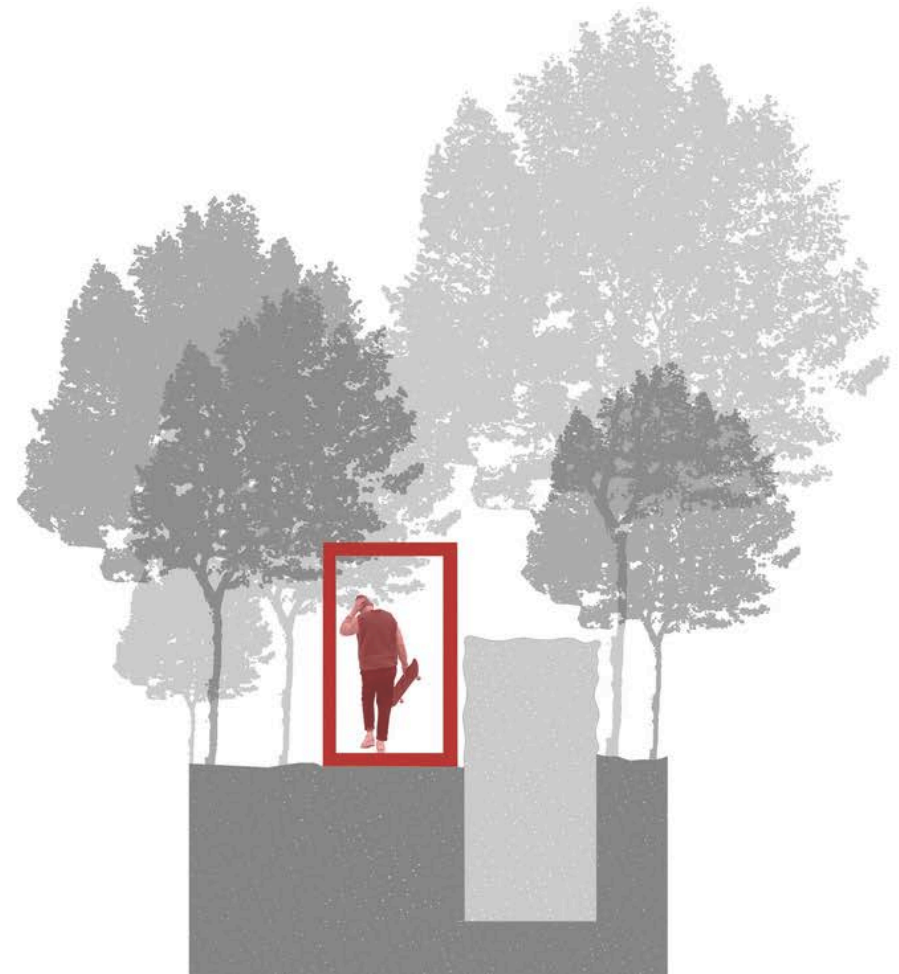

stáció

pihenő

Az kiindulóállomás a kirándulók igényeire szabott pihenőpont, ami egybeesik a vár egykori kútjával, így allegórikusan az egykori vízvételi pont most az étkezés és pihenés helyszíne. A látogatók itt sütogethetnek, uzsonnázhatnak, játszhatnak, ücsöröghetnek, napozhatnak. Az építmény lehetőséget nyújt arra is, hogy eső, vagy rossz időjárás esetén behúzódhassanak alá. A fedett esőbeállót padokkal, asztalokkal bővítjük ki, hogy ösztönözzük, és formába öntsük a várudvar mai használatát.

pihenő

kilátó

A záró állomás kapcsolatban áll a kiindulással. Befejezi azt a történetet, amit a pihenőpont indított el: az utat. Egy tengelyre van felfűzve a két épített, jelent képviselő objektum és közte húzódik a múlt meséje. Az építmény hasonló elemekből épül fel mint a pihenő pont. A kilátóban egy magaslaton állva más perspektívából látjuk a várat, a múltat és a jövőt, majd egy lépcsőn leszállhatunk ismét a valóság talajára: a várudvarra.

terv

Tervünk középpontjában az út áll, mint építmény, amely mentén hat információs megállót alakítunk ki. A beavatkozás célja, hogy vezesse a látogatót mind fizikai mind vizuális értelemben. Különböző nézőpontokból mutatjuk meg a várat és a környezetét, a domborzatra illeszkedő járdaszerű építménnyel. A sétány közvetlenül a várfal mellett fut a belső oldalon, mert szeretnénk a falat megmutatni és ugyanakkor megvédeni. Egy ilyen romhoz érkezve természetes emberi reakció, a bejárás, megismerés, megtapasztalás vágya, azonban a falakat állagmegóvás és biztonsági okokból nem lehet megmászni, de közeli kapcsolatba lehet vele kerülni egy melléépítéssel. Az általunk tervezett elemekből álló betonjárda a vízvezetést is tudja segíteni terepre illeszkedésével, amivel védjük a várfalat.

Egy urbánus állítást helyezünk el az organikusan átalakuló környezetbe. Ez egy felhívás, hogy az eddig magamódján változó, bizonytalan és az időjárás szerint alakuló domborzat és várfal megismerhető, bejárható, átlátható legyen.

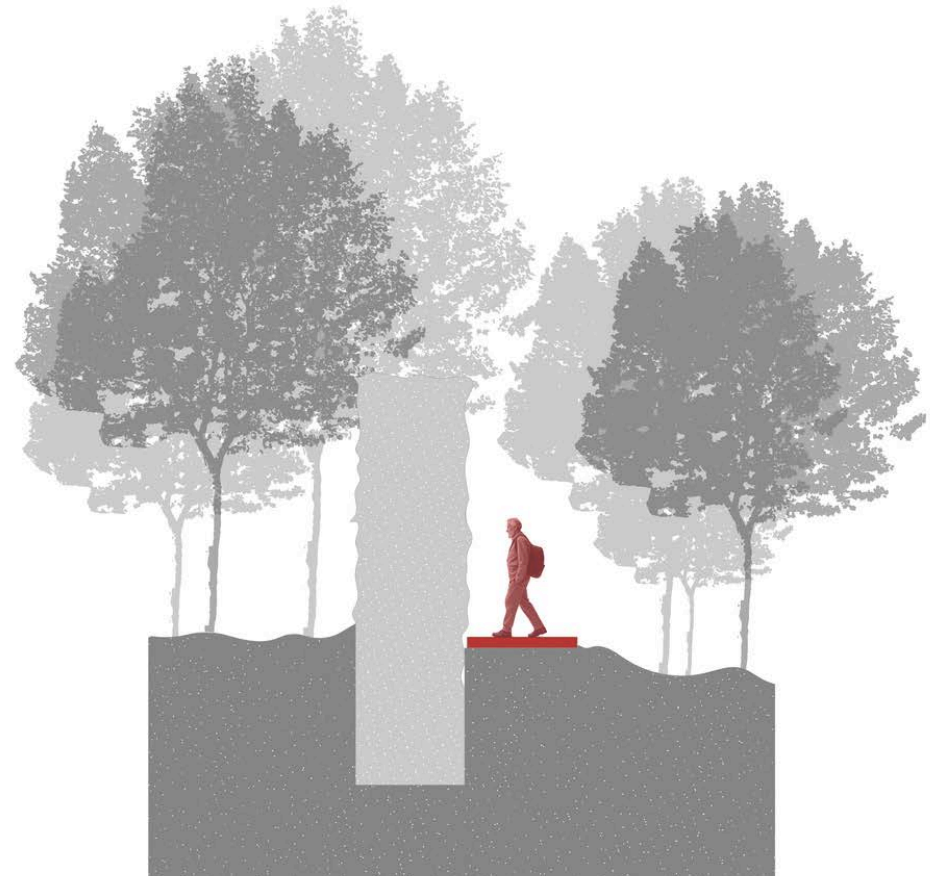

terv

Azonban nem szerettük volna, ha az építményünk idegennek hat ebben a környezetben, így cél volt, hogy belefoglaljuk a természeti adottságokba, és alkalmazkodjon a használathoz.

Ezért az elemekből épült út olyan általunk előregyártott beton tömbökből áll, melyekbe mintegy anyagkísérlet révén helyi kötőanyagot szórunk, ami a vár területén az ásatások során került elő. Ezáltal teszünk egy határozott kijelentést a modern, és mesterséges, mérnök jellegű anyag mellett, ugyanakkor a helyszínhez igazítjuk azzal, hogy önmagában hordozza a múlt építőanyagát is.

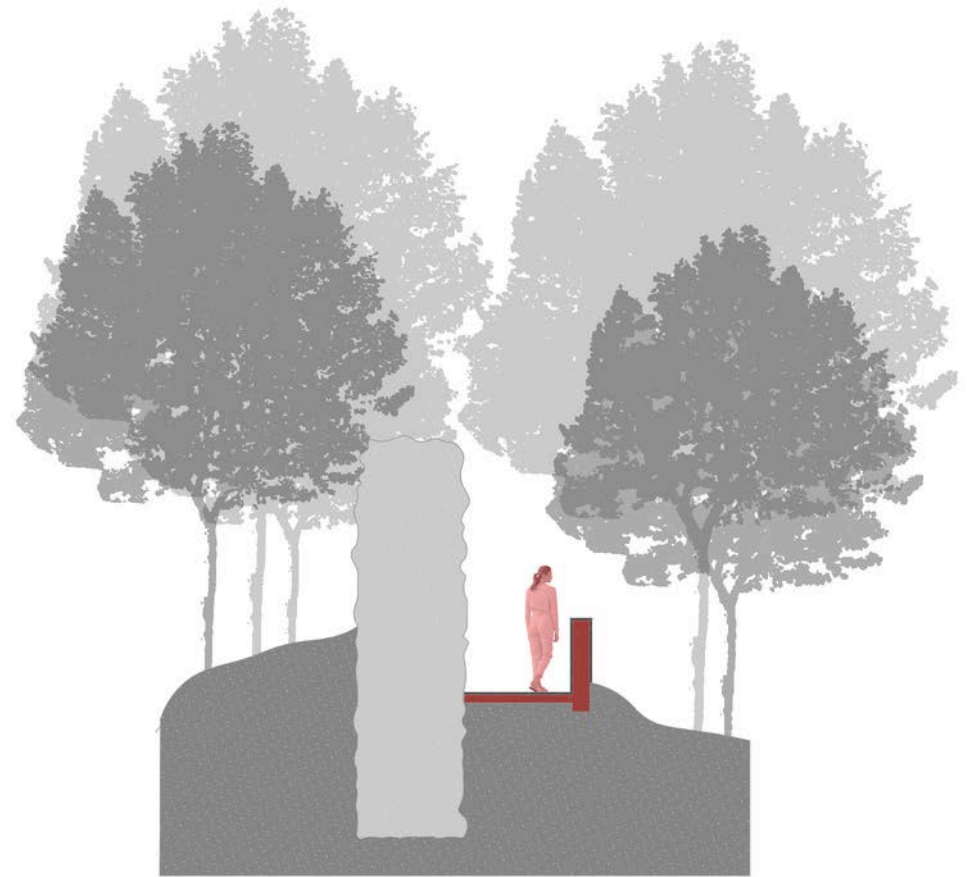
A kronologikus dramaturgia egy szalagszerű ösvényből, és a kiinduló valamint a záró pontjában tömbszerű építményekből áll.

terv

A stációk kialakításánál két anyagot használunk, hogy az információkat kiemeljük monolitikus tömbökből, és egyértelművé tegyük, hogy ezeknél a pontoknál megváltozik a cselekvés, akár csak a bástyákon. A hajlított corten acél lemezek belesimulnak a kötörmelékes beton tömbökbe, függőlegesen, és vízszintesen szalagként futnak végig az út és megállópont keresztmetszetén. A vár történetét leíró szöveg és képek az acéllemez megmunkálásával jelennek meg.

A pihenőpont bútorai a padok, napozók, asztalok ugyancsak kötörmelékes beton elemekből állnak, egy-egy blokként kiöntve. Az esőbeálló és kilátó is ezekből a panelekből épül fel, és egy-egy finom részletben vagy tartószerkezetben ezeknél az építményeknél is megjelenik az acél, mint lépcső, árnyékoló, vagy tartógerenda.

terv

építés

A kivitelezés egy építőtábor keretein belül valósul meg önkéntesek, és hallgatók segítségével, akár kiviteli szakmai gyakorlat részeként.

A kivitelezés költségeit hozzávetőleges számításokkal a következőkre becsüljük:

kivitelezési vízió:

169 db elemből áll a tervünk

elemméret:	[cm]	
szélesség:	hossz:	magasság:
150	140	15

az anyagról:

$\frac{3}{4}$ -ad arányban	beton	
$\frac{1}{4}$ -ad arányban	helyi kötőrmelék	
szükséges beton térfogat:	35,49	[m ³]
a beton szilárdsági osztálya:	c25/30	

a kalkulált anyagszükséglet:

a szükséges beton mennyisége (10% a tömörödés miatt hozzáadva):	39,04	[m ³]
a betonhoz szükséges kötőrmelék mennyisége:	66 366	[kg]
	40,2	[m ³]
a betonhoz szükséges cement mennyisége:	11 712	[kg]
a betonhoz szükséges víz mennyisége:	7808	[liter]
ennyi talicskában (60 literes) fér el a megkevert beton:	651	[db]
ennyi alkalommal kell a betonkeverőt (két talicskás, 120 literes) használni:	326-szor	
25 kg-os zsák beton esetén:	3124	[db]
40 kg-os zsák beton esetén:	1952	[db]

az anyag ára:

praktibau szárazbeton 25 kg/zsák	1700	[Ft / zsák]
összesen:	5 310 800	[Ft]

konklúzió

Összefoglalva a tervezett beavatkozásunk egyértelműen egy mesterséges építmény, mely beleidomul a környezetébe, bejárhatóvá és megismerhetővé téve azt. Tanít és vezet, az útvonalat bejárva a látogatók mostani, távoli kapcsolata a rommal szorosabbra fűzhető. A vár története az út bejárása során szétszórva tárul fel, nem pedig egy adagban zúdul az érdeklődőre. A tanító jellegén kívül kiszolgáló szerepe is van az építmény együtteseknek. A pihenőponton ugyanúgy kapcsolódhatnak a túrázók mint eddig a várudvar erre dedikált pontján, csak ezúttal egy esztétikusabb, egységesebb környezetben, illetve egy erre specifikusan kijelölt helyen: a sétány indulópontjában. Az esőbeálló kerete az ösvény kapujaként is működik. Az ideérkezők várban eltöltött idejének dramaturgiája, a pihenéssel, uzsonnázással kezdődik, majd a vár és a természet lassú, elmélyülő megismerésével folytatódik, végül a kilátás feltárulásával zárul. A beavatkozásunk magában hordozza az egyszerű használatot, és a finom, utaló és tanító jelleget, mely utat mutat a műemlékkel kialakított helyes kapcsolathoz.

irodalom

HORVÁTH Richárd, KOPPÁNY András: Zádorvártól Vázsolýköig, Castrum Bene Egyesület hírlevele, 2008, Históriaantik Könyvesház Kiadó

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/porta-pacis-tihanyi-apatsag-turisztikai-fogadoepulet/>
<https://epiteszforum.hu/greg-andras-dla-kiemelt-elismeressel-dijazott-terve--nagyharsanyi-csata-emlekhelye-otletpalyazat>
<https://www.dezeen.com/2014/11/25/sparrenberg-castle-visitor-centre-germany-max-dudler-striated-concrete-walls/>
<https://www.dezeen.com/2014/11/25/sparrenberg-castle-visitor-centre-germany-max-dudler-striated-concrete-walls/>
<https://www.dezeen.com/2012/04/23/heidelberg-castle-visitor-centre-by-max-dudler/>
<https://divisare.com/projects/370161-alessandro-de-trovato-alessia-cacciatore-davide-basile-rigenerare-le-rocce>
<https://epiteszforum.hu/nem-az-extremitast-kerestem-itt-hanem-a-harmoniat--elkeszult-magyarorszag-legnagyobb-romvara-a-szogligeti-szadvar-fejlesztese>
<https://epiteszforum.hu/romvar-jo-kilatasokkal--a-szadvari-varrom-megmentese>
<https://epiteszforum.hu/romok-megovasa--kozep-europai-perspektiva>
<https://epiteszforum.hu/kozepkori-kutatotorony-dregely-varaban>
<https://epiteszforum.hu/salgo-vara-egy-nem-var-rekonstrukcio> <https://epiteszforum.hu/regec-a-varrom-hasznositasa>
<https://epiteszforum.hu/regec-a-varrom-hasznositasa5>
<https://epiteszforum.hu/latogatobarat-lett-a-siroki-var>
<https://www.zadorvar.hu/> <https://epiteszforum.hu/videki-kertes-haz-75-negyzetmeteren>
<https://www.archdaily.com/891901/1413-house-harquitectes>
https://urb.bme.hu/segedlet/diploma/tervek2015_1/2015_molnar_anita.pdf
<https://web.archive.org/web/20090408080241/http://www.vendegvaro.hu/Zador-var-Pecsely#>
<https://varlexikon.hu/zadorvar>
<https://varak.hu/latnivalo/index/275-Pecsely-Zadorvar/>
https://real-j.mtak.hu/14324/1/Castrum_7.pdf
<https://www.balatonbiketour.com/bbt-csodahely/zador-kut>